

רשת שיעורי תורה

היכלי תורה

ערש"ק פרשת תצוה ט אדר א תשסח ♦ דף היומי בבלי: נדרים נו ירושלמי: מועד קטן יג

נושאי הדף בעלון

- הנאת שיכור מדמי יין שאסרו עלינו.....נדרים נו
- אתרוג המורכב בלימון אם כשר לברכה.....נדרים נו
- ניכוי הוצאות לחשב את המעשר כספים.....נדרים נח
- דיני משתלות בשביעית.....נדרים נט
- שאלה על צדקה.....נדרים ס
- נדר ליום.....נדרים ס
- נדר לשבוע.....נדרים ס
- לימוד כדי שיהיו לו תלמידים.....נדרים סא
- נדר עד הקציר או הבציר.....נדרים סא
- העמדת מכונות לממכר דברי מאכל.....נדרים סב
- כפתור ופרח.....עמוד 5

מאמר הלכתי מקיף במיוחד בעניין קטן שהגדיל בין... לבין...

מאת הרד"ג רבי דב לנדאו שליט"א

עמודים 7-9

באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדות יערך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר..
(כז כא)

ברש"י: תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין.

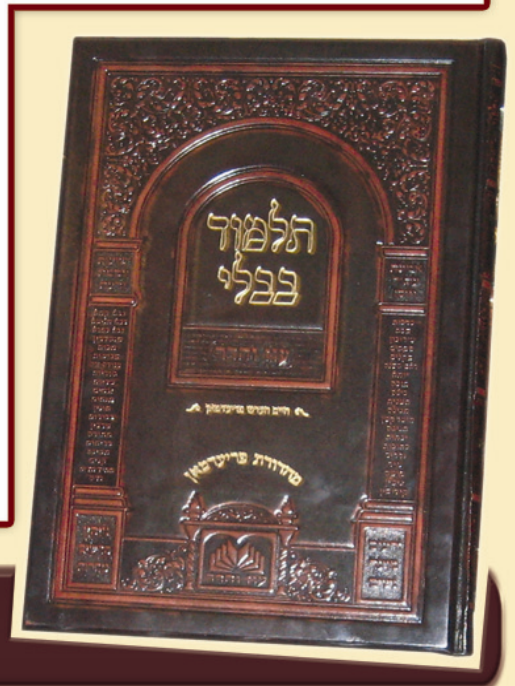
צריך להבין, מה ענין השיעור הזה שהוצרכו חכמים לשערו, והרי בנסיון מועט של לילה אחד יוכל כל אחד לשערו.

והנה בהלכות נר חנוכה כתב המגן אברהם: בש"ג למד השיעור לשמן חצי שעה, כמה דאמרינן שמן למנורה ללילי טבת הארוכים. והיינו שבנר חנוכה שצריך לתת בו כמות שמן שיבער הנר במשך חצי שעה, כתב בשלטי הגבורים שצריך לשער את הכמות לפי חשבון מחצית הלוג ללילי טבת הארוכים, ולדוגמא, אם ננקוט שבליילת הארוכים יש שמונה עשרה שעות, הרי לנר חנוכה צריך לתת אחד משלושים וששה במחצית הלוג. ודחה המגן אברהם את דבריו, וכתב: ובאמת הכל לפי עובי הפתילה, כלומר, שאי אפשר לתת שיעור בכמות השמן הנחוצות לבעירת הנר במשך חצי שעה, שרק מן הנסיון אפשר לקבוע זאת לפי עובי הפתילה אם עבה היא או דקה.

מעתה נוכל לפרש שאכן זאת נתכוונו חכמים במה ששיערו את השמן למנורה במחצית הלוג, כי הלא את הפתילות שבמנורה אין לעשותן דקות ביותר משום הידור מצוה, וגם אין לעשותן עבות ביותר מפני שאז נראית הלהבה כאבוקה. ללמדנו כיצד לשזור פתילה שלא תעדיף על העובי הרצוי ולא תגרע ממנו, מדדו חכמים את שיעור השמן שיש לתת במנורה שהוא חצי לוג ללילי טבת הארוכים. והיינו שכאשר נשער את עובי הפתילה שלא תמהר לכלות את מחצית הלוג שמן בטרם יום, ולא תשייר ממנו, עמדנו על שיעורה הנכון של הפתילה.

בזאת תתישב גם הקושיא המפורסמת שהקשו המפרשים מפני מה תקנו חכמים שמונה ימים להדליק נרות חנוכה, והלא היה הנס רק שבעה ימים, שהרי היה בכך השמן די כדי להדליק בו יום אחד. אלא שהשמן שבכך הספיק להדליק בו ביום אחד רק אם היו מצמצמים מאד בעובי הפתילות ונמנעים מלעשותן בהידור. אולם כאשר נתנו את השמן ביום הראשון במנורה וראו שנתרבה השמן ומילא את הבזיכים כדרך שהיו ממלאים אותם בימים כתקונם, נתנו בו גם פתילות כדרך שהיו רגילים לעשות, וממילא היה הנס גם ביום הראשון.

ע"פ פנים יפות

הגמרא הגדולה בעולם - עמוד 6

הנאת שיכור מדמי יין שאסרו עליו

החתם סופר (אבהע"ז ח"ב סי' קעד) נשאל בכפרי אחד שהיו לו שלשה חביות של י"ש, ואחיו של אותו כפרי היה נוהג להגיע אליו לשתות ולהשתכר, לאחר כמה פעמים שהתרה בו הכפרי והמשיך אחיו להשתכר בין בפרהסיא בין בצנעה, הדיר הכפרי רבים את חביות הי"ש הללו על אחיו, ועשה את הנדר על דעת רבים באופן שאינו יכול להתירו, לאחר זמן מכר את החביות הללו וקיבל תמורת פירות יבשים, לאחר מכן היה שריפה גדולה בעיר, ונפסדו הפירות הללו, ואי אפשר למוכרם רק בדוחק גדול. וכעת האח שנשתכר צריך נדוניא לחתן את בנותיו, ורוצה האח לתת לו במתנה את הפירות היבשים הללו כדי שיוכל לחתן את בנותיו. ונשאל **החתם סופר** אם יש חשש איסור בדבר, שהרי פירות אלו הם חליפי הי"ש, שאסורים בהנאה על האח שנשתכר.

בתשובתו תלה החתם סופר נידון זה בסוגיין, שהרי מבואר בגמ' שרמי בר חמא הסתפק אם מותר לנודר להנות מן חילופי הנדר, ולא נפשט הספק, ואם כן יש להחמיר, ככל ספק דאורייתא. אלא שיש כמה שיטות בראשונים בביאור הספק, ובזה תלוי אם גם האח נאסר, דעת הר"ן הוא שהספק הוא רק במי שאסר פירותיו על אחרים, והספק הוא אם כונתו לומר דוקא פירות אלו אסורים, או שאסר כל הנאה מהפירות, וגם בחליפי הדבר יש הנאה, ולפי זה יש מקום לאסור החליפין על האח. וכן לשיטת **הרא"ש** שהספק הוא אם גזרו רבנן שלא יהנה מהחליפין כדי שלא יבא להנות מהחפץ עצמו, ואם כן גם על האח שייך לאסור להנות מהחליפין, שמא יבא להנות מהחפץ עצמו. וכן לשיטת **הרמב"ם** שהספק הוא אם יש כח בנדר שהוא כהקדש לאסור חליפין, שהרי אין הקדש אוסר חליפין אלא אם יש לו פדיון והאיסור עובר לחפץ שפודה את ההקדש. ואם כן מאחר ולא נפשט הספק אסור להנות מהחליפין שמא האיסור עובר לחליפין. אבל שיטת **הרשב"א** שהספק הוא אם קנסו אותו, והיינו שאם הדיר את עצמו מהפירות, ועבר ומכרם, וכעת רוצה להנות מהחליפין, הסתפקה הגמרא אם קנסוהו, ואסרו עליו את החליפין. ואם כן כאן שלא עברו על שום איסור, שהרי האח הנודר מותר לו למוכרם, והאח המודר לא עשה כלום. ואם כן כאן לא שייך קנס.

אך לדינא העלה **החתם סופר** שבכל אופן יש להתיר מחמת שלשה טעמים: א. מאחר ומוכח מילתא שכל הנדר היה כדי שאחיו לא ישתכר, מותר לו להנות ולשתות את הי"ש עצמו, באופן שאי אפשר לבא ממנו לידי שכרות, ולכן בודאי מותר לו להנות מהפירות היבשים שהם חליפי הי"ש, שהרי מהם לא שייך לבא לידי שכרות. ב. מאחר והוא דבר מצוה של הכנסת כלה, אפשר להתיר לו את הנדר, ודוקא לדבר הרשות אין מתירים נדר שנדר על דעת רבים, אבל לדבר מצוה מתירים לו. ג. מאחר והפירות הולכים לנדוניית בנותיו, הרי מותר לזון אפילו את בניו ובנותיו הקטנים של מודר הנאה, אשר האב המודר הנאה מחוייב לפרנסם, וכ"ש שמותר להשיא את בנותיו הגדולים, אשר אין עליו חיוב מדינא לתת להם נדוניא.

אתרוג המורכב בלימון אם כשר לברכה

הפוסקים דנו על אתרוגים שהרכיבם על עצי הלימון, או עם עצי המארנ"ץ [תפוזים], אם עדין נשאר על הפירות שם של אתרוג, או שם של פרי הלימון, או שמא יש להם שם של בריה חדשה, והם פרי חדש, או שמא הפרי הוא תערובת של אתרוג ולימון.

האבני נזר (או"ח סי' תפה) האריך בנידון אתרוגים אלו, ובתוך דבריו כתב שלכאורה הוא תלוי במחלוקת הראשונים מהו האיסור של ילדה שסיבכה בזקנה [עץ של ערלה שהורכב בעץ שאינו ערלה] ונמצא שהפירות יונקים גם מהעץ החדש וגם מהעץ הישן. שיש מהראשונים שביארו שהאיסור הוא מפני שנתאחדו האילנות, ונעשו עץ אחד, וגידול של העץ נגרם הן מהחדש והן מהישן [ודין זה תלוי בסוגיא של 'זה וזה גורם'], ויש שכתבו שיש איסור למרות שרוב היניקה הוא מהעץ הישן, מאחר ויונק גם מהחדש נאסר.

ולפי"ז בנדוע לאתרוגים המורכבים, אם ננקוט שהעץ מתאחד לעץ אחד, אין באתרוגים אלו כל חשש כיון שלגבי שם אתרוג אין חסרון במה שיש גורם מכח הלימון.

אמנם אם ננקוט שהעץ המורכב אינו מתאחד לעץ אחד, אלא על הפירות נשאר שם של אחד המינים, יש להתבונן באתרוגים המורכבים, ואם אנו רואים שנשאר על הפירות תואר אתרוג, בודאי שהעצים שנתאחדו נעשו לעץ אתרוג, ולא לעץ לימון, ולכן אין חסרון מצד מה שיונק מלימון.

אך אם נאמר שיש כאן שני עצים, ורוב היניקה הוא מזקנה, אם כן גם באתרוג יש מקום לאסור שהרי חלק מהפרי או רובו גדל מעץ לימון.

והוכיח **האבני נזר** (שם ס"ק כג) שמשמע מסוגיין שהאיסור הוא רק מחמת שזה וזה גורם, שהרי הגמרא הביאה את הדין שילדה שסיבכה בזקנה, והיו בה פירות, אע"פ שהוסיף מאתים אסור. והוכיח הש"ס מזה שאם יש בצל אסור, וזרעו באדמה, וגדל הפרי, ורוב הפרי הוא ממה שגדל בהיתר מהזריעה השניה, אין הגידולין שגדלו בהיתר מבטלין את העיקר. ואם האיסור הוא מפני שזה וזה גורם, מובן הראיה, שגם בבצל של איסור שגדל ונתרבה בהיתר, גידול כל התוספת נגרם ע"י היתר ואיסור, ולכן הכל אסור. אבל אם האיסור הוא למרות שרוב היניקה הוא בהיתר, מעט היניקה באיסור אוסר את הפרי, לכאורה אין להוכיח משם לבצל, כי אולי באמת רוב היניקה הוא מהזקנה, רק שהוא רוב מצומצם, ויש רק משהו יותר יניקה מהזקנה יותר ממה שיונק מהילדה. ולכן מאחר והיה מעט פרי בעץ הערלה קודם שהרכיבו אותו, ולכן מצטרף אותו מעט של הפרי שכולו איסור, ליניקה של הפרי שהוא מעט פחות מחצי אסור, ונמצא שיש רוב איסור. אך בבצל שיש רוב היתר, לכאורה יש להתיר.

ואם נאמר שכל האיסור הוא מצד זה וזה גורם, אבל באמת הכל נעשה לעץ אחד, אם כן באתרוג המורכב יש להתיר. וראה שם אריכות גדולה להתיר אתרוג המורכב, אך הרבה פוסקים אסרו אתרוג המורכב, וכל אחד עושה כמנהג אבותיו, נהרא נהרא ופשטא.

ניכוי הוצאות לחשב את המעשר כספים

בשׁו"ת חות יאיר (סי' רכד) נשאל אם בשעה שמחשב את המעשר כספים, מנכה את ההוצאות שהיה לו. למשל מי שקנה סחורה במאה זוז, והוציא עוד מאה זוז להוליך את הסחורה לשוק, ולהביאה ממדינת הים, ולהכריז עליה בשווקים, ולשכור חנות, ולהעמיד שם פועלים שימכרו את סחורתו, ומכר את סחורתו באלף זוז, אם מחשב שסוף סוף מכר סחורה השוה מאה זוז באלף זוז, ונמצא שהוא הרויח תשע מאות זוז, וחייב להפריש תשעים זוז מעשר כספים. או שמא נאמר שהיו לו הוצאות של מאתים זוז, וקיבל אלף זוז, נמצא הרויח בשנה זו שמונה מאות זוז, וחייב להפריש שמונים זוז למעשר כספים, ואם רוצה להפריש חומש יפריש מאה ושישים זוז לצדקה.

בתשובתו, הביא את דברי רבי דוד אופנהיים שכתב שלכאורה צריך להפריש תשעים זוז למעשר כספים, ואין לו לנכות את ההוצאות שהוציא, וצריך לעשר את כל הרווח שקיבל, והביא ראיה לדבריו שהרי מעשר כספים נלמד ממעשר תבואה, ובמעשר תבואה אם זרע חיטים בשווי עשר זוז, וצמח בשדה תבואה בשווי אלף זוז, חייב לעשר את כל האלף, ואינו יכול לנכות את שווי הזרעים, ולעשר רק תבואה בשווי תשע מאות ותשעים זוז, ורק בדבר שאין זרעו כלה, כגון בצלים, שגם לאחר שזרע את הבצלים באדמה הם עדיין ראויים לאכילה, והבצלים נתרבו, מעשר רק לפי חשבון כמה שנתרבה ומנכה את הבצלים שזרעם. ובכל אופן אינו מחשב את שכר הפועלים, ואת שכר השוורים לחרישה ושאר ההוצאות שהוציא על הזריעה והקצירה ועבודת השדה.

וביאר רבי דוד אופנהיים את החילוק, שהרי בדבר שזרעו כלה, הוא מדעתו השקיע את ממונו על הספק, ולאחר שזרעם באדמה והם כלו, אילו היה נרקבים ולא מצמיחים הרי היה מאבד גם את ההוצאות, וגם את הזרע, והקב"ה נתן לו במתנה יבול מבורך, ואם כן לולי שהקב"ה היה נותן לו את היבול, לא היה לו כלום, ולכן מחוייב להודות להקב"ה על כל היבול שקיבל מאיתו יתברך. וחייב לעשר את הכל, ורק דבר שאינו זרעו כלה, וכל הזמן היה באדמה, אינו מעשר, לפי שמהיבול שחננו הקב"ה הרויח רק את התוספת, אבל על הבצל שהיה קיים כל הזמן באדמה, כבר הודה ועישרו בשנה שעברה.

אמנם לדינא האריך שם שמסתבר שאינו חייב לעשר במעשר כספים אלא רק מה שנשאר לו לאחר ניכוי כל הוצאות. וכל ההוצאות נחשבות לקרן, ואם מכר סחורה שעלתה לו מאה זוז, וטרח בהבאתה ומכירתה בעוד מאה זוז, נחשב שמכר סחורה שעלתה לו מאתים זוז. ולכן אם מכרה באלף זוז, יפריש רק שמונים זוז למעשר כספים. וכן הסכים עימו החות יאיר.

וביאר רבי דוד אופנהיים את הסברא מדוע זה שונה ממעשר תבואה שאין מנכים את הזרע, שהרי במעשר תבואה אינו חיוב להודות על מה שהרויח, שאז יש לחשב את הרווח רק ממה שבפועל הרויח לאחר כל ההוצאות. אלא שיש חיוב על הקרקע להפריש מכל מה שנתנה הקרקע, ולכן מחוייב להפריש את מה שנתנה הקרקע, בין אם הוא הרויח מהזריעה, בין אם הוא הפסיד, והזרע או העבודה היו יותר מהשבת.

והביא ראיה מסוגיין שהקרקע מחייבת את התרומות ומעשרות, על כל מה שהיא הוציאה, ולא רק על מה שהוא הרויח, שהרי מבואר מסוגיין שאם זרע טבל, מלבד מה שצריך לעשר את כל מה שיצא, כולל הטבל שזרע. צריך לחזור ולעשר את החיוב של מעשרות שהיו על הטבל משנה שעברה. ומדוע צריך לעשר פעמים את אותו ליטרא של טבל. ובהכרח צריך לומר שמה שהקרקע מוציאה יוצרת חיוב מחודש, ושייך לומר שאותו ליטרא של טבל יש עליה שני חיובים, חיוב אחד שנוצר מהזריעה של שנה שעברה. וחיוב נוסף שנוצר מהחיוב של הזריעה של שנה זו.

דיני משתלות בשביעית

בשׁו"ת מנחת יצחק (ה"ו סי' קכד) נשאל בענין מה שמצוי בימינו ששותלים את הזרעים במשתלות, ולאחר שצמח הזרע קצת, מוכרים את הצמח לבעלי השדות, והם שותלים את הצמח בשדה, ומגדלים אותו עד גמר גידולו. ודן המנחת יצחק באופן שבעל המשתלה הוא יהודי, והוא מוכר את השתילים לגוי, והגוי שותל אותם בשדהו, ומגדלו עד שנגמר, מה דינם של בצלים ושאר דברים שאין זרעם כלה, שגדלו משתילים אלו בשנת השביעית, אם הכל מודים שיש קדושת שביעית על הגידולים הללו, או שמא דינם כפירות נכרים, שנחלקו בזה הבית יוסף והמבי"ט. וכן מה דינם לגבי תרומות ומעשרות, אם הגידולם הללו חייבים בתרומות ומעשרות, או לא. והשאלה הוא בבצלים ובשאר דברים שאין זרעו כלה, וכבר אצל היהודי נגמר מלאכתו והיה ראוי לאכילה. אלא שרוב הגידול גדל אצל הגוי.

והשיב המנחת יצחק שנינו במשנה (מעשרות פ"ה מ"א) שהעוקר שתילים מתוך שלו, ונטעו לתוך שלו פטור מתרומות ומעשרות. ופירשו הראשונים שכל שלא נגמרה מלאכתו, אע"פ שהשתילים כבר ראויים לאכילה, מאחר והוא רוצה שהם יגדלו עוד, אינו גמר מלאכה, ולכן עדיין לא נתחייבו השתילים בתרומות ומעשרות. והנה הרדב"ז (מעשר פ"ו ה"ג) כתב שכל זה אמור דוקא במי שמעביר את השתלים בשדה שלו, אבל אם מוכר את השתילים לאחר חייבים בתרומות ומעשרות, מאחר ומצד הבעל הבית הראשון נגמר מלאכתם.

אך המשנה ראשונה (שם) חולק וסובר שגם הבעל הבית הראשון מוכרו כדי שהשני יגדלו אינו נחשב גמר מלאכה. וכתב המנחת יצחק שכן מוכח מדברי התוספתא (מעשרות פ"ג ה"ט). והביא המנחת יצחק שהחזו"א (מעשרות ס"ו סק"ז) החמיר בזה. והביא המנחת יצחק שאם מכרם לגוי הכל מודים שנאסר מפני שהפקיע אותם מדין תרומות ומעשרות.

ועוד האריך המנחת יצחק שאפילו אם נאמר שבשעה שמכר הישראל את השתיל היה טבל, הרי הרוב גדל ברשות הגוי, ואם כן הטבל בטל ברוב. והביא שיש לפקפק אם לדינא שייך לבטל טבל, שהרי מבואר בסוגיין שאי אפשר לבטל טבל מפני שהוא דבר שיש לו מתירין. והאריך שם אם הנידון דידן דומה לסוגיין.

אלא שכתב, שלמעשה יש להקל מכמה טעמים, אחד שאם קונה בצלים מגוי יש ספק אם הגוי קנה את השתילים ממשתלה של יהודי או של גוי. ועוד שאם שתל את הבצלים מבצלים יבשים שבשעת השתילה אינם ראויים למאכל אדם, נפטרו ממעשר. ואם כן יש עוד ספק מאיזה מין בצלים שתל הגוי. וגם תרומות ומעשרות של בצלים הם דרבנן. וגם שביעית בזמן הזה הוא דרבנן, ואפשר להקל מחמת שיש כאן כמה ספיקות. וספק דרבנן לקולא. ובשביעית יש עוד מקום להקל ממה שמבואר בסוגיין שבשביעית אם רבו הגידולים של היתר על גידולי האיסור הבצל מותר, אע"פ שבשאר גידולים אין הבצל ניתר ע"י רוב. ואם כן מה שגדל ברשות הגוי רבה על האיסור שגדל ברשות הישראל.

לעדכון שיעורי תורה
פקס: 03-5435757 ת.ד. 5717 חיפה

שאלה על צדקה

בשו"ע (יו"ד סי' רנח ס"ו) נפסק שהנודר צדקה אינו יכול לחזור בו, אלא א"כ נשאל לחכם והתיר לו. ואם הגיע ליד הגבאי, אינו יכול להשאל עליו.

אולם **בשו"ת נודע ביהודה** (מהדו"ת יו"ד סי' קנד) כתב, לפי שלא מצאתי דבר זה מפורש בהקדמונים ולא בש"ס שאם מסרו ליד גבאי שלא יהיה נשאל עליו לכן נתעוררתי לחקור דבר זה, והנה דין זה המציא **הרשב"א** בתשובה (סי' תרנו) וז"ל אפילו נתחרט ובא ונשאל על ההקדש אפילו ע"י פתחים, אינו רשאי, לפי שכבר מסר המזון ביד שני האנשים האלה וכמעכשיו, ואין אחר מסירה כלום, דאנן יד עניים אנן וכל מה שכבר מסר ביד הזוכה או ביד אחר שיזכה בשביל עניים אינו יכול לחזור בו, דהוי ליה כתרומה ביד כהן דאינו נשאל עליו, וכמו שאמרו בנדרים קונם פירות כו' שאינו בטל ברוב דהוי דשיל"מ הואיל ואי בעי מיתשל, ואקשינן והרי תרומה כו' ופרקינן התם בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מיתשל עלה עכ"ל **הרשב"א**. ועפ"ז נמשך גם הטור.

והנה אומר אני הראיה שהביא **הרשב"א** מתרומה ביד כהן ערבך ערבה צריך ודין זה עצמו אינו מוסכם והרי **הרא"ש** בפירושו לנדרים (ד"ה דתרומה ביד כהן) כתב שכיון שיצא מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מינה ע"י שאלה.

והרב ר"א ממיץ פירש דלא מצי למיתשל עלה, שהרי לא קרא עלה שם תרומה, משמע דאכהן קאי, אבל ישראל שהפרישה מצי מיתשל עלה, וצריך לומר לפירושו אע"ג דמצי ישראל לאהדורי לחולין הוי דשאל"מ דלא שכיח כו' עכ"ל. הרי דר"א ממיץ סובר דאפילו כבר מסר ישראל ליד כהן מצי הישראל לאתשולי. ומכך יש ללמוד שהוא הדין בצדקה ביד גבאי, שהרי **הרשב"א** צדקה מתרומה יליף, וכן הוא דעת **הרמב"ם** (תרומות פ"ד ה"ז) שסתם וכתב שנשאל לחכם, ולא חילק בין כבר מסרה ליד כהן או לא.

יתירה מזו כתב **הנו"ב** שאפילו **להר"ן ורש"י** שפירשו בהדיא ישראל לא מצי לאתשולי עלה, וכן **הרא"ש** בפירושו הראשון, אפילו הכי אין מזה ראייה לצדקה ביד גבאי. ועיי"ש עוד שהאר"ך בזה וחיפש למצוא טעם לדברי **הרשב"א**.

נדר ליום

אמר קונם יין שאני טועם יום אחד, או קונם יין שאני טועם יום, אסור בו מעת לעת, ואם אמר קונם יין שאני טועם היום, אינו אסור אלא עד שתחשך, בין היה בתחילת היום בין בסופו, וצריך שאלה לחכם, גזירה שמא פעם אחרת יאסור עליו יום אחד, ולא ידע להבדיל בין היום ליום אחד, ויבוא לשתות בלילה, וי"א שאם נדר נדר מצוה כגון ללמוד או לקיים שום מצוה אינו צריך התרהרא"ש ובקבלת תענית מותר לאכול בלילה מיד בלי התרת חכם.

נדר לשבוע

היה עומד באמצע השבוע או קודם לו, ואמר קונם יין שאני טועם שבוע זה, אסור עד תשלום כל השבוע וכן בשבת אסור, ואח"כ מותר בלא התרת חכם. ואם אמר שבוע אחד או שבוע סתם אסור מעת לעת.

לימוד כדי שיהיו לו תלמידים

בשו"ת כתב סופר (או"ח בפתחה שם משמואל ד"ה והנה) כתב, שהיצה"ר יאמר ללומד שילמד לשמה, ותהיה כונתו גם ללמד לאחרים, אבל כדי שיבואו אליו תלמידים צריך הוא קודם להתפרסם ולהקרות חכם ורבי, ואז יתאספו אליו תלמידים ויוכל להרביץ תורה ברבים. לזה אמר שלא יאמר אקרא שיקראוני חכם, ואח"כ אשנה יותר שיקראוני רבי, וע"י כך אשנה ואזכה להיות זקן ויושב בישיבה להגדיל תורה ולהאדירה. אל תעש כן. אלא הוי לומד לשמה, ואם מה' הוא שייפץ מעיינותיו חוצה, הקב"ה יפרסמו בלי השתדלותו, כמאמר חז"ל 'כל הלומד תורה בסתר, הקב"ה מכריז עליו בגלוי'. והוסיף שזה היה החשש של רבקה בראותה כי העובר שבמעיה מתאמץ לצאת גם בבתי מדרש, וגם מתאמץ למלאות תאות ליבו, אם כן גם מה שמתאמץ לצאת ללמוד תורה, אינו לשם שמים, אלא להנאת עצמו. וע"ז השיב לה שם שאין לה לחשוש, לפי שיש לה תאומים אחד צדיק גמור, ואחד רשע.

בשו"ת משנת יוסף (ח"א פתיחה) הביא דבריו, והוסיף שאל יפול לב האדם כשיראה שלמד הרבה, וסוף הכבוד לא בא. שכבר כתב העץ יוסף בסוגיין שאין הכונה לכבוד המדומה שהוא הבל, אלא לכבוד האמיתי שהוא כבוד נפשו, להדרה ולכבדה לבל תעמוד במדרגתה, אלא תעלה תמיד מעלה מעלה בהשגתה, שזהו אמיתת הכבוד. והיינו לא המשרה והמעמד הוא הכבוד שהובטח ללומד מאהבה, אלא העליה בתורה, שאם ילמד באהבה לשמה יזכה לעלות מעלה מעלה בהשגת עומק התורה הקדושה, אשר זהו הכבוד האמיתי.

כהנהגה הנ"ל שלא יאמר אדם אלמד וכו', נהג **החת"ס** בעצמו כשהוצע כמועמד לרבנות של הקהלה הגדולה פרשבורג, ביקשו ידידו **הגה"ק ר' דניאל פרוסטיץ ז"ל** הראב"ד דק"ק פרשבורג שיכין מערכה של חידושי תורה, וישלחה לאנשי הקהלה, [כי דרך לימודו של החת"ס היה אחד השיקולים לבחירתו]. על זה ענה לו **החת"ס** 'ואם למלאות רצונו לגמרי, נמי אינו מן הראוי שאשב לעסוק מעיקרא בסוגיא על שם, כך למצא חן בעיני אדם. ומה יאמר נתן התורה יתברך שמו. על כן זאת עשיתי, הנני שולח את הקונטרס הלז שהוא חידושי על סוגיא שעסקתי בה בשבת תשובה העבר לטובה וכו', וככה ימסרנו לרבים. וממה נפשך יראו ויביטו, היכן דרך לימודי נוטה. וברוך שעשני כרצונו, עכ"ל **החת"ס** (הובא באגרות סופרים סי' ו').

והנה **ברש"י** (ב"מ פה. ד"ה אסמכיה) כתב אסמכיה ברבי - שיהיו קורין אותו רבי, כדי שיתקנא וישים אל לבו על תלמוד תורה'. מדברים אלו כתב בספר **ילקוט אברהם** (ויוסף אברהם ח"ב אות יט) שיש ראייה גדולה שאין להרעיש על מה שכותבין באגרותיהם ומכנים לאדם בשם רב, אע"פ שאינו ראוי לכך, שעושים כן משום קנאת סופרים תרבה חכמה, וע"י כך באמת יהיה ראוי לתואר זה.

נדר עד הקציר או הבציר

אמר עד הקציר או עד הבציר, או אמר עד שיהיה הקציר או הבציר, אינו אסור אלא עד שיגיע הקציר והבציר, שכל דבר שאין זמנו ידוע, או מתי יתחיל הזמן, או כמה זמן ימשך, בכל לשון שיאמר ואפי' אמר בלשון שיהיה, אינו אסור אלא עד שיגיע משום שאין אדם אסור עצמו בספק.

העמדת מכונות לממכר דברי מאכל

בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קז) העלה להתיר להעמיד המכונה ברחובות קריה אם אין שמו של הישראל נקרא עליו, אע"פ שבאים אנשים בשבת וקונים מן המכונות שלו. ובתנאי שאינו עומד ברשות ישראל. אך אסור לישראל למלאותו במיני מאכל בעצם יום השבת.

ובספר **אמרי דוד** (סי' קנז) דן אם יש לחשוש להניח מכונה לממכר דברי מאכל, כיון שיתכן שהקונים יאכלו בלא נטילת ידים. וכתב שאם רוב בני העיר הם עכו"ם יש להתיר מטעם תליה, וכפי שמבואר בסוגיין, רב אשי מכר יער לעובדי האש, ולא חש לאיסור לפני עור, משום דרוב עצים להסקה ניתנו. ועוד דהוי כחד עברא דנהרא. ולדעת **הדגול מרבבה** (יו"ד סי' קנא) מותר לסייע לעובר עבירה במזיד כשאינו עושה מעשה כלל, והקונה לוקח בעצמו ע"ש. ולפי זה בזמנינו שכבר מצויים כמה מכונות אוטומטיות כאלה, הרי זה נידון כמי דשיש לו איסור באותו צד של הנהר, ולכן כשיש רוב גויים יש להתיר.

והנה **בשו"ת עין יצחק** (או"ח סי' יג סק"ג) הקשה על דברי **הט"ז** ביו"ד (סי' קנא סק"א) שכתב שאם יש לנו ספק אם הקונה קנה דבר זה להשתמש בו לאיסור, או להיתר, אזלינן לקולא. והרי אמרינן בגמ' (בסוגיין) שרב אשי הוה ליה ההוא אבא (יער של עצים), זבניה לבי נורא (מכרו לעכו"ם עובדי האש, שמציתין אור בבית עבודה זרה שלהם). אמר ליה רבינא והאיכא לפני עיור לא תיתן מכשול, אמר ליה רוב עצים להסקה ניתנו. ומשמע מזה שדוקא אם יש רוב להיתר מותר, ותולים לקולא, אבל בספק השקול אם יעשו בו מעשה איסור אסור. ותירץ שדוקא בסוגיין שרב אשי מכר את העצים לעובדי האש, שקרוב לודאי ישתמשו בעצים אלו לע"ז שלהם. ולכן כנגד הרוב הזה של האיסור, צריך רוב של היתר. אבל לעולם בעלמא אף בספק בלבד יש להקל. ע"ש.

ומבואר מזה שאם קרוב לודאי ישתמש בדבר זה לאיסור, אע"פ שלעת עתה אינו נותן לו דבר האסור בידיים, בכ"ז יש בזה משום לפני עיור.

והנה נחלקו הפוסקים אם בדרבנן יש איסור מסייע לעוברי עבירה. עי' **במג"א** אור"ח (סי' קסג, סק"ב) שביאר את דברי **הרמ"א** (שם, ס"ב) שכתב, אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו משום לפני עיור לא תתן מכשול. וכתב **המג"א**, דוקא כשנותן משלו, אבל אם הפרוסה של האוכל, ויכול ליטלו ממילא, מותר להושיט לו. ומ"מ אפשר שאסור משום מסייע יד עוברי עבירה. והקשו האחרונים על **המג"א** מדוע מסתפק כאן אם יש מסייע עוברי עבירה, משום שיכול ליטלו גם בלי שיושיט לו. והרי **המג"א** כתב בפשיטות (בסי' שמו סק"ד) שגם אם אינו בשני עברי הנהר אסור לסייע לישראל. ומהר"י **טייב בערך השולחן** (שם) כתב לבאר שבסי' שמו מדבר **המג"א** באיסורים דאורייתא, ולכן פשוטו לו שיש משום מסייע, ואילו כאן מדובר בנטילת ידים שהוא מדרבנן ולכן **המג"א** מסתפק בזה. אולם עי' **במחצית השקל** (שם) שביאר ביאור אחר בספיקו של **המג"א**. ולפי ביאורו עולה, שאיסור מסייע הוא אף באיסור דרבנן. ע"ש. וע"ע בענין זה שיש איסור מסייע באיסור דרבנן **בשו"ת תורת חסד** מלובלין (או"ח, סי' ה), ו**במהרש"ם** (ח"ו, סי' יא), ו**בשו"ת בית יצחק** (או"ח סי' כט), ו**בשו"ת דובב משרים** (ח"ב סי' כ), ו**בשו"ת מנחת יצחק** (ח"ג סי' עט, אות כ) ועוד.

אמרות קודש
מנהלי ישראל עמי סדר התקופה

יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך

לכן נקראים אבותינו הק' בשם עבדי ה', כמו שנאמר (בראשית כו כד) **'בעבור אברהם עבדי' 'בעבור דוד עבדך'** (תהלים קלב ז) וכדומה, כי אמנם היו באמת בבחי' עבדים להי"ת, כמו העבד שכל גופו קנוי לרבו, ואין לו יד לצורך עצמו כלל, ויכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך. ולכן לעומת זה כאשר הם לא כיוונו רק לרצון לפני הי"ת, הנה נתעורר הרצון העליון רק עליהם לטובה. וזהו וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, פירוש כאשר כוונת אברהם אבינו ע"ה היה רק לעשות רצונך לבד כנ"ל בלבב שלם, לכן כבש רחמיו, פירוש כי לא כיוון אף זה לעורר בחינת הרחמים שלמעלה ע"י מצוה זו, כי גם זה לא רצה רק בלתי ה' לבדו. וזהו וכבש רחמיו, כמו גיבור הכובש את יצרו, כי כבש מחשבתו לבל יעלה בלבו להיות מעורר רחמים העליונים ע"י מעשה העקידה רק כולו טהור לה'. ועל כזה כיוון דוד המלך ע"ה (תהלים מט ט) **'לעשות רצונך אלקי חפצתי'**, פירוש על רצון קדוש כנ"ל.

(תפארת שלמה, פרשת ויקרא)

הבטלה מביאה לידי שעמום

'שמעיה ואבטליון קבלו מהם שמעיה אומר אהוב את המלאכה' (אבות פ"א מ"י) שלא תבטל אדם ממלאכה כי הבטלה מביאה את האדם לידי שעמום, והיא מדת החולי שנאמר עליו (משלי כא כה) **'תאות עצל תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות'** רוצה לומר כאשר הוא מרגיל איבריו להתבטל ממלאכה מאנו ידיו, כי ההרגל שולט עליהם. ואמר עליו עוד (משלי כ ד) **'מחרף עצל לא יחרש ושאל בקציר ואין'** שהוא חושב כי כשישב בטל מן מלאכה שהיא מנוחה לו והוא הפך, כי ביגיעה יהיה לו מנוחה, כי מפני החורף ינוח ויעמוד בביתו ולא יחרש ושאל בקציר לאסוף התבואה ואין וימת ברעב. אבל החורש בחורף **'עבד אדמתו ישבע לחם'** (משלי כח יט) כי אין אדם משיג למנוחה אך ביגיעה תחלה כי 'מרדף' רקים ורודף אחרי יושבי אל הקרנות הבטלים ממלאכה 'ישבע ריש'.

(רבינו יונה, אבות פרק א')

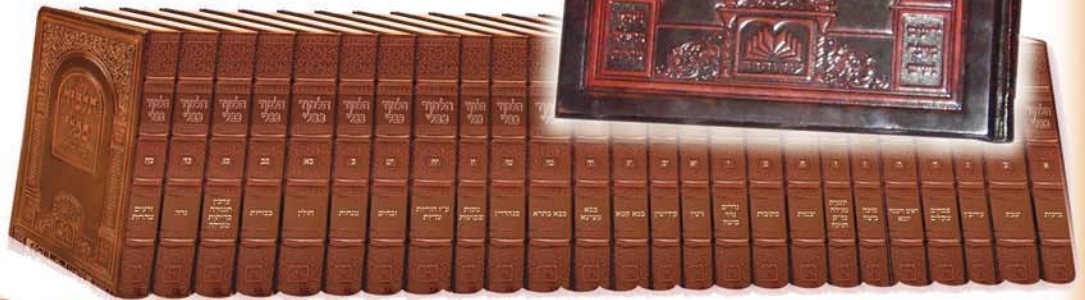
א"ר אנחה שוברת חצי גופו של אדם

זכורני שכ"ק מר אבא זצ"ל, הקפיד מאד בשמעו לפעמים איזה אנחה של איש בשבת קדש. ונוכל לומר כוונתו, עפ"י הידוע אנחה שוברת חצי גופו של אדם, והיינו כי כל גוף האדם הוא מורכב מב' חצאין, חציו אחד הוא הנשמה הקדושה שהוא חלק אלקי ממעל המוחייה ומקיים את הגוף, וחציו השני הוא הגוף וכל חלקי הגוף, והאנחה היינו סיבת האנחה ח"ו, הוא רק לשבר את חסרונות האדם הבאים מצד החצי של הגוף וזה הוא רק מצד החול, נצרך לפעמים לשבר זאת בסיבה האנחה והאנחה ח"ו. אבל בשב"ק שהוא יומא דנשמתא, החומר מתהפך לצורה, וגם חלקי הגוף מתהפך להיות כולו קדש לה' בבחי' נשמה, אין שום מקום לאנחה ולסיבתה ח"ו. כי מעצם קדושת היום נשבר חצי הגוף שמצד הגופניות, ונשאר כולו בבחי' נשמה להתענג על ה', בהיות האדם כולו בבחי' נשמה שהוא חלק אלקי ממעל.

(שבט מיהודה, משפטים)

ראשי ממלכת התורה 'עוז והדר'
 בראשות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
 מעניקים לנגיד הרבני
 מוה"ר רבי חיים הערש פריעדמאן שליט"א
 את הגמרא הגדולה ביותר בעולם
 מסכת ברכות מתוך תלמוד בבלי המפואר 'עוז והדר' מהדורת פריעדמאן

הרב הגאון רבי אברהם אייזען שליט"א
 יו"ר הנהלת עוז והדר מעניק את הגמרא לנגיד

קטן שהגדיל בין... לבין...

קטן שהגדיל במוצ"ש אי מוציא אחרים בהבדלה.

בספר משיב הלכה סי' שפ"ח הביא בשם הגאון מלאסק בת' מהדו"ב, שקטן שהגדיל במוצ"ש אינו יכול להוציא יד"ח את הגדולים. והעירו האחרונים ביו"ט שחל במוצ"ש שיזהרו ביקנה"ז - שקידוש יכול להוציא והבדלה אינו יכול. ועיי' בשו"ת הר צבי (או"ח סי' קס"ה) אם קטן שהגדיל ביום ב' חייב בהבדלה.

קטן שהגדיל בין פסח לעצרת.

בקטן שהגדיל בין פסח לעצרת יש כמה שאלות.

א. אם חייב הוא בפסח שני.

ב. יגדיל בליל ב' של פסח ויש לו בליל א' רק כזית מצה.

ג. אם הגדיל ביו"ט ב' של פסח - יו"ט ב' של גלויות - דהיינו בט"ז ניסן - אם חייב הוא במצוות היום, כדי שיוכל להוציא אחרים די חובתם.

ד. אם הגדיל תוך ימי הספירה - אם מברך קודם שסופר.

ונבאר אחד לאחד

לגבי קרבן פסח שני.

במס' פסחים דף צ"ג ע"א מובא בשם ברייתא גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים - חייב לעשות פסח שני. דברי רבי. רבי נתן אומר: כל שזקוק לראשון - זקוק לשני, כל שאינו זקוק לראשון - אין זקוק לשני. (ומאחר וקטן לא חייב בפסח ראשון פטור הוא מהשני).

הרמב"ם ז"ל בהלכות קרבן פסח פ"ה ה"ז פסק: גר שנתגייר בין פסח ראשון לשני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים - חייבין לעשות פסח שני. ואם שחטו עליו בראשון - פטור. ובכסף משנה שם בשם הר"י קורקוס ז"ל מכיון שהתורה רבתה שאפשר לשחוט לקטן ושיהיה בין המנויין על הפסח, נפטר בכך מהשני. ועיי' במנחת חנוך מצוה ה' שתמה על דברים אלו.

קטן שנעשה בר מצוה בליל ב' של פסח ואין לו רק כזית מצה מצומצם.

אם צריך לאכול זה הכזית בליל ראשון שחייב המצוה דאורייתא, רק שהוא חייב מדרבנן מטעם חינוך, או בליל ב' שהוא חיוב מה"ת אף שהמצוה בעצמה רק מדרבנן. ועיי' בשו"ת חלקת יעקב ח"א סי' צ"ו שהכריע שיאכל הכזית בליל א'.

הגדיל ביו"ט שני של פסח.

בספר מהר"ז סופר סי' ב' נסתפק אם קטן שנתגדל בט"ז בניסן, שהוא יו"ט ב' של גלויות, אם מחוייב הוא בכל מצות היום לדין, שבקיאין אנו בקביעא דירחא, וידעינן שהיום ט"ז בניסן. ומ"מ תקנו חז"ל לנהוג בו יו"ט. אם קטן זה שנתגדל בט"ז בניסן ג"כ מחוייב, דגם עליו תקנו חז"ל לעשות יו"ט, או נאמר שזה כמו בזמן שקדשו ע"פ הראיה, ובזמן הראיה שזה רק מספק יו"ט. וכשיודע בברור שאתמול יו"ט הוא פטור אז עתה הוא גם פטור, עיי"ש.

קטן אינו חייב במצוות עד שיגדיל. וממתי נחשב הוא לגדול? ממתי שמלאו לו שלש עשרה שנים. דבר זה הוא הלכה למשה מסיני, ונכלל בכלל הנאמר כמה פעמים בתלמוד; "שעורין וכו' - הלכה למשה מסיני". כך היא דעתם של הרא"ש בשו"ת כלל ט"ז והמהרי"ל בסי' נ"א. אלא שתתעוררנה שאלות מה יהיה הדין בקטן שהגדיל בין לבין; בין זמן אחד למשנהו או בין מצב אחד למשנהו. ועל זה נדון במאמר זה.

קטן שנתגדל תוך כדי תלמודו, לעניין ברה"ת.

בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קכ"א נשאל: מה יהיה הדין בבירך ברכות התורה בעודו קטן, ובלילה הוא נעשה בר מצוה שימלאו לו י"ג שנה ויום; האם חייב הוא לחזור ולברך ברכות התורה או לא. ספיקו הוא, משום שנחלקו הדעות אם ברכות התורה דאורייתא או מדרבנן, ודבר ברור הוא שבקטנותו אינו חייב מדאורייתא כי אם מדרבנן משום חנוך, והכלל הוא שדרבנן אינו מוציא ידי חובת דאורייתא. א"כ לאומר שברכת התורה מדאורייתא יהיה חייב לברך פעם נוספת ברכות התורה, שהרי בבקר כשברך לא היה חייב מדאורייתא. ומסיק שא"צ לחזור ולברך.

בספר שערי שלום הביא בשם שואל ומשיב שטוב ונכון שיתכוון באהבת עולם בתפילת ערבית לפטור ברכת התורה, וללמוד אחר התפילה מיד. ועיי' בשו"ת ארץ צבי סי' ט"ז.

קטן שנתגדל אחרי ברכת המזון, תוך שיעור שנתעכל המזון.

בהגהות הגאון רבי עקיבא איגר זצוק"ל על שו"ע או"ח סי' קפ"ו, מסתפק בקטן שאכל ביום אחרון של שנה י"ב לעת ערב קודם לילה, ובתחילת הלילה נעשה גדול ועדיין לא נתעכל המזון - אם מחוייב מדאורייתא לברך. ואם נדון דהוא דאורייתא, י"ל דאם ברך קודם הלילה - כשהחשיך צריך לחזור ולברך, כיון שבשעה שברך לא היה חייב מהתורה, ואינו יכול לפטור חיוב מהתורה. ונשאר בצ"ע. ועיי' באמרי בינה סי' ט"ו.

קטן שהביא ב' שערות בשבת לעניין תפילין.

בספר אמנה ובטחון לרמב"ן פרק כ"א הסביר מדוע תפילין נדחין מפני השבת. וז"ל: "והשבת דוחה את התפילין שכבר התחילה השבת בשעה שאין מצות תפילין נוהגת, והיא בלילה, שאין מצותן אלא ביום. וכיון שהתחילה מצות השבת - אין לדחותה מפני אחרת".

הגרי"ח סנקביץ בחי' הגרי"ח סי' כ"ב נתקשה בדברי הרמב"ן הנ"ל, דלפי זה איך הדין בקטן שנתגדל ביום השבת? א"כ אצלו שתי המצוות באות כאחת; האות של תפילין עם האות של שבת. א"כ קטן שנתגדל ביום השבת יתחייב להניח תפילין עוד באותה שבת שנתגדל.

הדברים צריכים עיון, שאיך ייתכן שאדם יגדיל באמצע היום, ואף אם הביא שתי שערות באמצע השבת - הרי שתי המצוות חלות עליו כאחת ומדוע נעדיף את התפילין על פני השבת?.

הגדיל תוך ימי ספירת העומר.

מאחר והרבה סוברים שאם אדם לא ספר יום אחד מימות הספירה שוב אינו סופר בברכה, א"כ תתעורר שאלה מה יהיה הדין בקטן שהגדיל בימי הספירה. הרי התורה לא חייבה את הקטן לספור, ומה שספר עד

היום - אם ספר - זה רק מדרבנן משום חינוך. וייתכן שנחשב לו הדבר כאילו לא ספר עד היום, ואם לא ספר עד היום הרי אינו מקיים את הנאמר "שבע שבתות תמימות" וכו'. ספק זה מסתפק בספר מנחת חנוך מצוה ש"ו וע"ש שפלפל בזה.

בספר ההשלמה למנחת חנוך בהגהות מהר"ם שיי"ק כתב שנראה לו שדווקא אם לא מנו כלל - אין זה תמימות, אבל אם הם מנו בכל לילה, אפי' שלא היה חייב לספור בקטנותו, יכול הוא לספור כשיגדל ומקיים את המצוה, מאחר וכל יום הוא מצוה בפני עצמה.

בשערי תשובה סי' תפ"ט ס"ק כ' הביא שהברכי יוסף הביא בשם פרי הארץ, שקטן שהגדיל תוך ימי העומר, וכן גר שנתגיר - מונים שאר הימים בלא ברכה. והוסיף שמי"ש בקטן אין זה לדידן, שהקטנים שהגיעו לחינוך סופרים ג"כ ומכ"ש מופלא סמוך לאיש, ואם לא ספר עד שהגדיל וכבר עברו מימי העומר - פשוט שאינו מברך.

בספר ציונים לתורה להגר"י ענגיל ז"ל כלל י"ב הביא, שמנהג העולם שאותם שנעשים בני מצוה בתוך ימי הספירה אינם פוסקים מלספור. והסביר דברי הברכ"י הנ"ל שהוא מדבר מספירת העומר בזה"ז שזה

מדרבנן, וקודם גם היה מחוייב מדרבנן משום חינוך. ונשא ונתן בד"ז. והביא עוד בשם חכם אחד שבכ"ז אילו היה קטן כל ימי הספירה, הרי ג"כ היה מחוייב בספירה עם ברכה מדרבנן מטעם חינוך. וא"כ אטו

כשנעשה גדול בנתיים נגרע ויפטר גם מהחויב דרבנן ע"ש. ובתוך דבריו הביא שבעל החי' הרי"מ ז"ל ערער ופקפק על ד"ז שמי שהגדיל סופר בברכה. ע"ע בתשובות להורות נתן חאו"ח סי' כה - כו.

ועי' בשו"ת יחיה דעת ח"ג סי' כ"ט שליטת והביא הרבה שיטות בזה. וסיכם להלכה שמאחר וספק ברכות להקל, יש להורות לקטן שהגדיל בימי הספירה שיפסיק מלברך, וימשיך לספור בכל יום בלא ברכה. ובשנה אחרת יקיים המצוה בשלמותה. וכל זה וודאי רק להאומר שצריך תמימות. אבל להאומר שכל יום מצוה בפני עצמה היא. אין זה כך.

ואעתיק כאן קטע מספר לקוטי א"ש ח"א עמ' רפ"ב שהביא בשם ספר אוצר חיים (פרי' אמור) אין זה אומר שכך נוהגים הלכה למעשה, והנני מביא את הדברים רק משום שאינם ידועים. וז"ל "וכל לילה - חלק מצוה בפני עצמה לספור. ואם שכח ולא ספר בלילה - מונה ביום. ואם גם ביום שכח - מונה בשאר לילות עם כל ישראל בברכה כך היא דעת כל הראשונים ואין ביד פוסק אחד להכריע נגד רוב בניין ורוב מניין. וכך הנהיגו אאמו"ר וכל הצדיקים, וכך הלכה פסוקה בלי גמגום. שאם שכח לספור יום אחד סופר בשאר הלילות בברכה, שאם אתה אומר לו שלא יספור בברכה - גם הוא אינו סופר בכוונה, והוא על חנם וכו' עכ"ל. ולדבריו וודאי שקטן, שהגדיל תוך הספירה, סופר בברכה.

וכן הוא לפי מה שהובא שם בשם תשובות בית הלוי שאם שכח לספור ביום שלא הגיע עדיין לשבוע שלמה הפסיד המצוה של מניין הימים. אבל מ"מ המצוה של מניין השבועות עדיין לא הפסיד ויש לספור בברכה. שאם נתגדל ולא הגיע לשבוע שלמה, לא הפסיד המצוה של מניין השבועות.

קטן שהגדיל ביום עשירי באב כשהוא צום נדחה.

בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' ק"ל דן בשאלה אם קטן שהגדיל ביום עשירי באב כשהוא צום נדחה חייב לצום או לא. ואומר שאם זה תשלומין לראשון דינו כמו בקטן שהגדיל בין ב' פסחים, אולם העיקר שצריך להתענות כי כן היתה התקנה מתחילה שאם יחול ט"ב בש"ק יתענו למחר, דבאמת יש סוברים שעיקר תענית הוא בעשירי ולא דמי לפסח דשם אפשר שיהיו כל ישראל טהורים ולא יצטרכו לעשות פסח שני, וכן ידעו שיחול גם בשבת ותקנו מתחילה ליום העשירי. ועי' בספר מהר"ז סופר סי' ב'.

קטן שיגדיל ביוכ"פ.

קטן שימלא לו י"ג שנה בליל יום כפור, חייב מן התורה להתענות ביום הכפורים. השאלה תהיה אם חייב בתוספת שמוסיפים בערב יוכ"פ. עי' במנחת חנוך מצוה שיי"ג בדיבור המתחיל ונלע"ד, שמסיק שפטור להתענות התוס' בעיה"כ כי עדיין לא נשלם הי"ג שנים.

ועי' בשו"ת חתם סופר סי' קע"ב, ובדעת תורה למהרש"ם הובאו דבריו בארחת חיים (ספינקא), שצ"ח לדברי הדרכי משה סי' נ"ג ס"ק ג' שהביא בשם מהר"ל: מי שנעשה בן י"ג שנים בשבת אינו יכול להיות ש"צ בערבית בליל שבת. לפי שאנו מוסיפים מחול על הקודש בע"ש, והוספה לא שייכא בשנות הנער ומאחר דמתפללין מבעוד יום לא יתפלל.

וצריך להדגיש שהאומר הוא אם חייב הנער מדאורייתא או לא. ופשוט הוא שמשום חנוך במצוות הוא חייב גם בזה.

קטן שיגדיל במוצאי יוכ"פ.

במנחת חנוך נסתפק אם נעשה בר מצוה בתחילת ליל מוציאו"כ - א"כ ביהכ"פ אינו מחוייב להתענות מה"ת, כי אינו נעשה בר י"ג שנה עד הלילה, אך בלילה תיכף בצאת הכוכבים נעשה בר מצוה, וחייב בכל המצוות. האם נאמר משום שהתוספות היא לאחר צאת הכוכבים ואז הוא כבר גדול וחייב בכל המצוות ולכן יהיה חייב להוסיף? או אולי נאמר שהתורה לא חייבה התוס' אא"כ הוא חייב בעיקר המצוה, אבל אם בעיקר לא היה חייב, לא שייך הוא כלל בתוס' שצריך להוסיף. עי' חת"ס (או"ח סי' קע"ב).

קטן שיגדיל בשבת חנוכה.

נסתפקתי, בקטן המדליק נרות חנוכה בע"ש כשעדיין הוא קטן, ובשבת יגדיל - אם יכול הוא להוציא גדולים יד"ח, שהרי מה שמדליק עתה הוא עבור שבת ורק אז הוא גדול, או שנאמר שמ"מ עתה הוא קטן.

ותקנת חז"ל היא שאת של שבת יוצאים יד"ח כשמדליקים בע"ש וזה זמנו. (אף שצריך ליתן שיעור שידליק בלילה) ואולי אף ראוי שלא ידליק בעצמו בע"ש זו, אלא יצא יד"ח מגדול. בשערי מצוינים בהלכה הביא שאינו יכול להוציא אחרים, ומדליק לעצמו.

קטן שהגדיל בשבת של פורים משולש.

פורים דמוקפין שחל להיות בשבת - קורין את המגילה בערב שבת. ונשאלת השאלה האם קטן שנתגדל בשבת חייב לקרא את המגילה בשבת, מאחר ובע"ש לא היה חייב. בהגהות חשק שלמה מס' מגילה דף ה' ע"א הביא ספק זה, וצדדי ספקו הם שאם זמן הקריאה הוא בערב שבת יצא קטן זה בקריאה שקרא אתמול משום חינוך, אבל אם שבת זמנם, רק שחז"ל עקרו את זמן הקריאה מיום השבת ליום ששי, משום הגזירה שמא יעבירו (את המגילה) ד' אמות ברה"ר, אפשר שלא יצא בקריאה דאתמול, וצריך לקרא פעם ב' בשבת. ואיסור דרבנן שמא יעבירו לא שייך בו, כמו שלא גזרו במילה, משום שהמצוה מוטלת רק על אדם אחד בלבד. ובסוף סיים דמ"מ כיון דרבנן עקרו הקריאה מיום שבת תו לא מוטל על יום שבת שום חיוב. ועוד אם גזרו על מגילה שמא יעבירו גזרו אף על יחיד.

במקראי קדש להגרצ"פ פרנץ ז"ל הביא דברי הח"ש, ובסוף דבריו הביא בשם ספר יהושע שנשאל במי שנאנס, ולא קרא את המגילה בע"ש, ומסיק להלכה דאין לקרות המגילה בשבת בשום אופן. ועי' בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' פ"ג.

קצר שדהו ולא הפריש מתנות עניים.

במנחת חנוך מצוה רכ"א נ"ל פשוט בכל מ"ע של מתנות עניים, אם היה השדה של חרש שוטה או קטן, ועברו ובטלו המצות עשה של מתנות עניים, ואח"ז נתגדל הקטן ונתפקח השוטה והמתנות תחת ידם - וודאי מחוייבים הם לקיים המ"ע ולעזוב לעניים.

קטן שלקח אם על בנים ונתגדל.

במנחת חנוך מצוה תקמ"ה כתב בפשטות, שנראה שאם קטן עבר ולקח אם על בנים - כשיגדיל חייב לשלח את האם. כי באמת חלה עליו המצוה רק שהוא קטן ואינו בר צווי, אבל בהגדיל שהוא בר דעת מחוייב לקיים ולשלח.

קטן שהגדיל תוך ימי אבלו, רח"ל.

קטן שהגדיל תוך ז' ימי האבל - איך צריך לנהוג. נחלקו בזה הראשונים. כמו שהביא הרא"ש בסוף מו"ק (פ"ג סי' צ"ו).

ומתעוררת כאן עוד שאלה לגבי קריעה. ונבאר שבמס' מו"ק דף כ"ד אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: אבל שלא פרע ושלא פירם - חייב מיתה. וכן פסק הרמב"ם בהלכות אבל פ"ח ה"א בכסף משנה שם הביא בשם הרמב"ן דקריעה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ומיתה שאמרו הוא כעניין העובר על דברי חכמים חייב מיתה (ברכות דף ד').

וא"כ בין אם נאמר שזה ממש דאורייתא או שזה אסמכתא, (ש"לרמב"ם זה גם דאורייתא כמו שהביא בספר ארעא דרבנן) יש להסתפק לראשונים הסוברים שקטן שהגדיל צריך לנהוג אבילות, אם קרא קריעה בקטנותו משום חינוך או עגמת נפש כדאי' בשו"ע, אם כשהגדיל, תוך ז' ימי האבל, צריך לחזור ולקרוע.

בשפת אמת עשה"ס שבת דף ק"ה ע"ב ר"ל שבקריעה המצוה היא להיות הולך בבגד קרוע, וא"כ כאן גם אם קרע בקטנותו גם יוצא. אולם בשו"ע יו"ד סי' שצ"ו סעיף ג' אי' "קטן שמת אביו ואמו, ואפי' הגדיל תוך שבעה, בטל ממנו כל דין אבלות ואינו חייב בו".

קטן שקידש קטנה שיחולו הקדושין לאחר שיגדילו.

במשנה למלך הל' אישות פ"ד ה"ז נסתפק בקטן שקידש ואמר: "הרי את מקודשת לי לאחר שאגדיל", או גדול שאמר לקטנה "הרי את מקודשת לי לאחר שתגדילי" ע"ש. ועי' בהר צבי קונטרס מופלא הסמוך לאיש אות ה'.

עדות קטן שהגדיל.

קטן שראה עדות בקטנותו, אם יכול להעיד על דבר זה בגדלותו. עי' בחו"מ סי' ל"ה סעיף ד'. ובמנ"ח מצוה ד' נסתפק אם באו עדים שנולדו בר"ח ניסן,

והיום בר"ח ניסן שלמו להם י"ג שנים ונעשים גדולים תיכף בתחילת ליל ראש חדש, והם באו ואמרו שראו הלבנה היום, והיום הוא ל' לאדר - היאך הדין, אם צריכין הב"ד לקבל עדותן, כיון דאם יקבלו עדותן ויקדשו ב"ד את החודש - א"כ ר"ח היום, וגם אתמול בלילה היה ר"ח, וכשהוא ר"ח הם גדולים כי בר"ח הם בני י"ג, ומקדשין שפיר על ידן, ושפיר מתקיים מצות קידוש, כיון שיתקדש החודש וה"ל גדולים ראו את החודש. או דלמא כיון דעתה הם עדיין קטנים, ובשעת דרישה וחקירה הם עודם קטנים, כי עתה עדיין אינו ניסן והם קטנים, וקטנים אינם כשרין להעיד.

הבעיר אש בקטנותו והזיקו כשהגדיל המבעיר.

הבעיר אש בקטנותו והאש שרפה קמת חבירו כשהמבעיר היה גדול, מאחר ופוסקים אשו משום חציו, נראה פשוט שפטור מתשלומין. ובאמת אפי' לאומר אשו משום ממונא.

קטן שיושן ליד כלים והגדיל תוך שינתו.

בירושלמי ב"ק פ"ב ה"ח שנינו: אדם מועד לעולם; בין ער בין ישן וכו'. כלומר אם אדם הזיק את חבירו בשנתו - הוא חייב. א"ר יצחק שהמשנה מדוברת בשהיו שניהם המזיק והניזק ישנים. אבל אם היה אחד מהם ישן, ובא חבירו לישן אצלו - זה שבא לישן אצלו הוא המועד. ובתוס' מס' ב"ק דף ד' ע"א ד"ה כיון הביא הדברים והעתיקם גם על כלים שאם אדם שכב לישן ליד כלים ושברן בשנתו - חייב, אבל זה דווקא שהשכיב עצמו אצל הכלים, אבל אם ישן והביאו כלים אצלו, ושברן - פטור וכו'. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בהל' חובל ומזיק פ"א הי"א. ובשו"ע סי' תכ"א סעיף ד'. ונראה פשוט שאם ישן הקטן ליד כלים, והגדיל תוך שינתו - הוא פטור, והוי כאילו שהביאו את הכלים למטתו כשהוא ישן כבר.

קטן שהגדיל בליל ר"ה של שמינית.

בתומים סי' ס"ז ס"ק כ"ה דן על שמיטת כספים בהלוואת של קטן. ובתורתך שעשועי פר' ראה נסתפק בקטן שנעשה בר מצוה בליל ר"ה דשמינית (שאז החובות נשמטין) האם מועיל הפרובול שכתב בקטנותו. שתוקפו היה אז רק מדרבנן לחובות הנשמטים כעת ממנו מדאורייתא שהרי עתה אם יגוש יעבור באיסור דאורייתא כיון שכעת הוא גדול וא"כ כיצד יסמוך על מה שכ' בקטנותו דאין שליחות לקטן. והגם שחייב התשלום הוא מדרבנן כי בשעה שהלוה היה קטן מ"מ אם יתבע בגדלותם חייב תשלום דרבנן עובר דלא יגוש מדאורייתא.

יצירות הפאר של תלמוד בבלי המבואר הוצאת "עוז והדר" מהדורת 'מתיבתא'

"דרכי נועם"

חוברת אחת בחודש (30 דף) בכריכה רכה

הש"ס המפואר של "עוז והדר" עם ההגהות והצינונים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא
- בעריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדף

"ובלכתך בדרך"

2 חוברות בחודש (15 דף) בכריכה רכה

הש"ס המפואר של "עוז והדר" עם ההגהות והצינונים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא
- בעריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- ילקוט ביאורים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדף
- כפתור ופרח

פורמט פנינים

בכריכה קשה ומהודרת (בגודל 26 ס"מ)

הש"ס המפואר של "עוז והדר" עם ההגהות והצינונים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא בכריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- אוצרות הראשונים
- ביאורי רש"י
- ילקוט ביאורים
- אוצר עיונים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדף
- כפתור ופרח
- הרוד וההדר

המהדורה הגדולה

בכריכה קשה ומהודרת בהדפסה מאירת עיניים

הש"ס המפואר של "עוז והדר" (בתחילת הסדר - דפי הגמרא לפי הסדר, כולל המהרש"א) עם ההגהות והצינונים וההוספות החדשות

בתוספת

- ביאורי הגמרא בכריכת צוות ענק של ת"ח
- משנת ראשונים
- אוצרות הראשונים
- ביאורי רש"י
- ילקוט ביאורים
- אוצר עיונים
- אליבא דהלכתא
- פניני הלכה
- תמצית הדף
- כפתור ופרח
- הרוד וההדר

יוצא לאור ב-2 פורמטים: גדול * פנינים

- מיושן ויחודי בתור ופרוץ בשפה ממוכנת ובאווירה תורנית
- ביאור מדויק ומתקן מיוסד על דברי הראשונים והאחרונים
- המיושן נתן מענה לכל קושי שמתעורר ללומד במהלך הלימוד
- מיוחד בנדרים! המיושן משולב גם עם גירסת הר"ן!
- עבר את שבט הביקורת של ראשי ישיבות רמ"ם ותלמידי חכמים מובהקים
- בהסכמת ובכרכת כל גדולי ישראל שלישי"א
- מתאים לכל יהודי בכל עת
- נוח וקל לנשיאה

'מתיבתא'

מאת עיני ישראל
 מתיבתא במהדורה חדשה מסכת נדרים עם ביאורי הגמרא וביאורי הר"ן כלבד ב-2 כריכים!